

Prikazi i osvrti

DUHOVNI KOMENTAR KNJIGE O TOBIJI

P. Deselaers; *Das Buch Tobit* (Geistliche Schriftlesung 11), Patmos Verlag Düsseldorf 1990, 247 str, DM 45.

U brojnim nizovima komentara SP na njemačkom "Geistliche Schriftlesung - Duhovno čitanje Pisma" pokrenut je pred tridesetak godina. Na hrvatski jezik, iz ovog niza, dosada je prevedena *Poslanica Efežanima* od M. Zerwicka, pokojnog profesora na Papinskom biblijskom institutu, te izdana u Zagrebu od KS. Urednici niza nisu mogli pronaći prikladnijeg komentatora za Tob, jer je on napisao disertaciju o ovoj deuterokanonskoj knjizi SZ sa stajališta literarne strukture i teološke poruke (*Das Buch Tobit. Studien zu seiner Entstehung, Komposition und Theologie*, OBO 43, Freiburg 1982), zatim je u časopisu *Geist und Leben* (1982, str. 294-304) objavio članak o Bogu kao liječniku savezničkog naroda prema Tob, a sada je na službi duhovnika u Biskupijskoj bogosloviji u Münsteru.

U uvodu (7-30) svrstava Tob u "povijesni roman" namijenjen Židovima dijaspore, koji želi pokazati "kako je ispunjeni život kao antiteza nesreći i nevolji plod suradnje između vjernika koji prakticiraju milosrde i Boga koji spašava i pomaže" (19). Samo ime dvaju glavnih junaka zgrade govori da je Bog dobar zato što u životu ljudi iskazuje svoju dobrotu. Među ključne teološke riječi ove knjige ubraja "put" kao metaforu za moralni hod pred Bogom, "milosrde-solidarnost" kao vjernički odnos prema ljudima, "roditeljski dom" kao ozračje rasta u vjeri i nacionalnom identitetu, "narod" u smislu saveznički narod Božji, te "iskazivanje hvale" Bogu od kojega vjernik ovisi u svakoj životnoj situaciji. "Knjiga želi pomoći da naučimo realistično gledati život sa svim ranama koje nastaju iz patnje i zla, kako bismo mogli otkrivati i koristiti spasonosne mogućnosti koje postoje u životu... Teologija radi s pojmovima: prebrzo sistematizira bez posebnog uvažavanja naslovnika. Ova zgoda postupa drugačije: nudi prostor i vrijeme, pokazuje put te čitatelju odnosno slušatelju prepušta da prihvati poziv i zaplovi tempom pripovijedanja ili da odabere vlastitu dužinu koraka ili pak da se sasvim povuče." (29-30).

Knjiga je podijeljena u tri veće cjeline: nevolja Tobita i Sare u svjetlu Božjeg plana (1,3-3,17); Tobijin put kao podloga za ozdravljenje Tobita i Sare te kao 'Božje djelo' (4,1-14,1); Tobitova oporuka i ispunjenost Tobitova i Tobijina života (14,2-15). Unutar ovih velikih cjelina postoje manji odsjeci, koji su literarno i teološki planski složeni. Radi dubljeg uvida u vrijednost komentara donosim neke misli i navode uz pojedine retke ili odlomke Tob.

Tumačeći prizor Tobitova oslijepljenja u 2,1-14 D. kaže da je ovaj starozavjetni vjernik u tuđini morao otkriti "duhovnost odozdo", koja se sastoji u čuvanju starih putova i prihvaćanju novih činjenica života. U tome bi sveti pisac mogao imati na umu vođe svoga naroda u vremenu helinizacije nakon Aleksandra, kad su se Židovi izvan domovine trebali otvoriti novoj svjetskoj kulturi, ali tako da obnove vlastitu religijsku tradiciju (55). U podatku iz 5,17 o psu koji je pratio mladog Tobiju i njegova suputnika vidi D. otvaranje Židova dijaspore helenističkoj kulturi (98-99). Kako je cilj putovanja bio ne samo da mladić donese obiteljski novac, nego i da sazre za odgovornost odrasla muškarca, D. u podatku o nadvladavanju ribe u 6,3 vidi simbol Tobijina otkrivanja vlastitog identiteta (107). Erotsku izreku u 6,19 D. tumači kao Božju providnosnu potvrdu seksualne ljubavi kad ona vodi u brak s partnerom iz vlastite narodne i vjerničke zajednice (116). Odsjek 7,9-10,7 koji izvješćuje o ženidbenom ugovoru u Raguelovu domu, zatim o prvoj bračnoj noći Sare i Tobije te o piru mladenaca koji su sretno prebrodili prve kušnje, D. smatra središtem cijele knjige, zato što tu Tobija "učí svoj vlastiti put otkrivati, promišljati i njime hodati" (120). Povlačenje demona u 8,3 od nesretne djevojke koju spašava strpljivi i razboriti mladoženja D. tumači time što demon ne podnosi miris spasenja koje nastupa kad ljudi prihvaćaju Božji plan o sebi (129). Prošnju mladenaca da zajedno dožive duboku starost u 8,7-9 autor tumači kao vidljivi znak Božje naklonosti koja treba proizlaziti iz milosnog zahvata u prvoj bračnoj noći (132). Iz te molitve proizlazi i spremnost na kulturu odnosa u braku: "Bračni susret mladenaca Tobije i Sare prožet je razmišljanjem i molitvom. Tko s drugim dijeli tu stranu života, želi dopustiti i doživjeti da ima iskustva koja dotiču i otvaraju dušu tako da tijelo i duša zajedno klikću a partneri jedno drugom posreduju ozdraviteljsko ozračje. Ovdje konačno nastupa snaga 'spoznavanja' (Post 4,1) kod kojega spolno povezivanje uspijeva ako biva praćeno drugim razinama povezivanja kao što je duhovna" (136).

U 10,9 Sarin otac moli zeta da još ostane kod njega, te obećaje da će poslati glasnika njegovu ocu koji će objasniti razlog kašnjenja. Tobija to odbija svjestan da ga roditelji žele vidjeti i da se to ne može nadomjestiti slanjem glasnika. Time pokazuje zrelost odraslog muškarca, koji zna reći "da" ili "ne" u pravo vrijeme (150). U 11,1-15 Rafael posreduje Tobitovo ozdravljenje služeći se prirodnim sredstvima, kao što je preko mladog Tobije posredovao i Sarino ozdravljenje. Tobit priznaje da je njegova bolest bila Božje odgojno sredstvo i tako "u događajima svoga života otkriva Božji trag" (161). U okolnosti da je pisac Tob od poganskih sugrađana preuzeo uvjerenje o ljekovitosti nekih ribljih organa vidi D. otvaranje prema okolici u zdravom smislu riječi: "Tako medicina kao nenadomjestiva pomoć za čovjeka upravo postaje od Boga željeno sredstvo ozdravljenja koje čovjek treba uzimati" (164).

U 11,16-19 Tobit na gradskim vratima čeka dolazak snahe, pred sugrađanima hvali Boga koji ga je ozdravio, izriče pohvalu Sarinim roditel-

ljima i nju prihvaća za novog, punopravnog člana obitelji, a zatim priređuje mladencima gozbu koja traje sedam dana. Naš autor tom zgodom kaže: "Osobni odnos pojedinca prema Bogu otvara se i proširuje na zajednicu. Radost koja proizlazi iz odnosa prema Bogu čini čovjeka sposobnim za zajedništvo s Bogom i s ljudima. To se može isčitati iz primjera Tobita" (168).

U 12,3 mladi Tobija višestruko ističe Rafaelovu ozdraviteljsku ulogu i time daje naslutiti da se radi više nego o zdravstveno-socijalnom zbivanju: "Radi se o uvidu u čovjekovo stanje i hodanje na ovom svijetu pod Božjim okom" (176). Rafael u 12,12-13 tumači Tobitu da je bio uz njega kad je pokapao mrtve i time najavljuje da je solidarnost prema mrtvima mjerilo solidarnosti prema živima. Solidarnost prema ljudima je vjernički odgovor Bogu koji djeluje u svijetu: "Vjernička praksa svaki put svjedoči Boga koji je naklonjen ovome svijetu. Time ova pripovijest u anđelovu govoru ustrajno pokazuje da se i u dijaspori nalazi Izraelov Bog kao gospodar svijeta, da se može naći te da i u dijaspori ima punu vrijednost vjera kao praktično predočavanje te zbilje" (188-189). U 13,1 sveti pisac ističe da je Tobit napisao svoju zahvalnu molitvu što odražava želju da čitaoci budu obogaćeni njegovim iskustvom te ga vjernički usvoje. Iz Tobitove zahvale "može se isčitati da intenzivnije živi onaj koji Bogu zahvaljuje. Otvaraju mu se oči za ono što jest i što se događa" (201).

Pjesma u čast Jeruzalemu u 13,10b-14,1 sadrži iskustvo protjeranih, prijetnju svima koji ljude lišavaju njihove domovine, starozavjetni univerzalizam o Jeruzalemu kao središtu svijeta te uvjerenje da Izraelci dijaspore vjernošću Bogu čine budući Jeruzalem nastanjivim (202-210). U Tobitovoj oporuci u 14,2-11 istaknuto je kako Izraelci u dijaspori trebaju ostati solidarni prema članovima svoga naroda i bogobožni te da se ne smiju pretopiti u narod s kojim žive, jer bi asimilacija "imala za posljedicu propast Izraela" (216). Završna napomena o Tobijinju preseljenju iz Ninive u Ekbatanu i o dugu životu u 14,12-15 čini ga "patrijarhom koji prenosi identitet, ocem vjere u posebnoj situaciji dijaspore. Tobija poziva na pokus hodanja putem vjere u tudini" (228).

U zaključku (231-240) D. pokazuje tri faze vjere utemeljene na ključnim riječima ove knjige: put, milostinja, veličanje Boga. Prva je rast u vjeri od djetinjstva pomoću obiteljskog odgoja; druga je osobno prihvaćanje vjerskih vrednota ostajanjem na putu vjere i treća je otkrivanje i prihvaćanje Božjeg plana o sebi. "Upravo zgoda o ozdravljenju i sveopće usmjerenje pripovijetke o Tobitu pokazuju da se radi o cijelom čovjeku i cijeloj stvarnosti. Svaki i svaka treba u procesima učenja, mijenjanja i preobražavanja naći ozdravljenje (4,14b; 11,14b; 14,19a) i tako postati 'pravi Izraelac'" (239).

Za razliku od E. Drewermanna u *Voller Erbarmen rettet er uns. Die Tobit-Legende tiefenpsychologisch gedeutet* (Herder, 1985) koji ovu sve-topisamsku knjigu umjetno psihologizira nasilno je trgajući od prvih povijesnih čitalaca, Deselaers poštuje osnovno pravilo dobre egzegze o doslovnom smislu utemeljenom na upotrebljenim riječima i povijesnim prilikama. Na literarnom smislu temelji i duhovnu primjenu svetog teksta. Iz njegova komentara naziremo poimanje duhovnog života kao otvorenost za Boga i ljude u zdravlju i bolesti, u siromaštvu i obilju, u raspršenosti i u domovini.

Mato Zovkić